

De Heraut

van de

Reformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1883 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 11 April 1897. N°. 1007.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Blijfsagen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieaan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Dinsdag vóór namiddag te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs franco aan huis, per drie maanden f1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Dan de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.
III.

Maar ik zie eene andere wet in mijn leden, welke strijd tegen de wet mijns gemoeds, en mij gevangenneemt onder de wet der zonde, die in mijn leden is. Romeinen 7 : 23.

In aansluiting aan onze Belijdenis, kan men ter oplossing van het vraagstuk, waarom de lieden der wereld zoo telkens mee- en de belijders van Christus zoo telkens tegenvallen, verwijzen naar vier uitspraken der Heilige Schrift.

De twee die u het meêvalen van de lieden der wereld toelichten zijn: van den ééne kant Rom. 3 : 12: »Te samen zijn zij onnut geworden. Er is niemand die goed doet, ook niet tot één toe;» en van den anderen kant Rom. 2 : 13: »De heidenen doen van nature de dingen die der wet zijn.» En daar tegenover staan dan de twee andere uitspraken, die u de tegenstelling tusschen ideaal en werkelijkheid bij de belijders des leeren doen verstaan: enerzijds de hooge toon in Rom. 8 : 1: »Wij die niet meer naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest;» en anderzijds Rom. 7 : 14: »Ik zie een andere wet in mijn leden, die mij gevangenneemt onder de wet der zonde, die in mijn leden is.» Vier uitspraken met opzet alle vier uit de éénen brief aan de kerk van Rome genomen, om zekerheid te bezitten, dat ze niet toevallig zoo tegenover elkander staan ten gevolge van een verschillend redebeleid of afwijkend uitspraakpunt. In eenzelfde brief toch kan van uiteenlopende wijze van voorstelling geen sprake wezen. En bovendien, in dien brief aan de Romeinen volgen de uitspraken, waarop we wijzen, paarsgewijs nog wel vlak op elkander. Het ééne paar is uit Romeinen twee en drie, het andere paar uit Romeinen zeven en acht, de laatste twee slechts door drie verzen vaneen gescheiden.

Nu heeft zeer zeker alleen het aangehaalde uit Romeinen twee en drie rechtstreeks met de »gemeene gratie» van doen; maar toch dient er bij de leerstelling uiteenzetting van meet af op geleet, dat beide verschijnselen, én het ingetoomd zijn van den zondaar dat hij niet zoo schriklijk uitbreke én het nog in het vleesch ingebolsterd zijn van den geloovige, tot zoekere hoogte evenwijdig loopen. Er werkt tweërlei beginsel, het beginsel der zonde tegen God, en het beginsel der genade tegen de zonde in. Er is tweërlei leven, een leven uit de zonde en een leven uit de genade, of wilt ge uit het natuurlijke enerzijds en uit het bovennatuurlijke anderzijds. In den één werkt het zaad des verderfs, in den ander het zaad Gods. Er zijn, zegt de apostel Johannes, »kinderen des duivels» en »kinderen van God», juist zooals Jezus het uitsprak: »Gij wilt de begeerte uws vaders doen, die was een menschenmoeder van den beginne.» Dat zijn dus de kinderen des duivels. Jezus zegt het zoo kras mogelijk: Gij zijt uit den vader den duivel.

Maar terwijl nu die tegenstelling zoo volstrekt mogelijk moet worden vastgehouden, komt ze in de werkelijkheid daarom niet zoo scherp uit, omdat beide levensprincipiën in hun openbaring belemmerd worden. In den zondaar komt de zonde niet zoo sterk uit, omdat de gemeene gratie haar stuit; maar ook in het kind van God komt het leven der genade niet zoo sterk uit, omdat het nog in zijn ontwikkeling belemmerd wordt door het lichaam des doods. Principieel staan ze volstrekt als zwart en wit tegenover elkander, maar in de werkelijkheid mengt zich onder het zwart zoveel wit, en woelt door het wit nog zoveel zwart, dat

het soms zelfs den schijn heeft, alsof ze beide in grauwig-grijzen tint ineen zouden vloeien. Natuurlijk is dit niet zoo, want hoezeer er bij den mond der rivier ook een zekere massa water is, dat noch brak noch zoet proeft, maar uit zout en zoet gemengd is, zoo heeft men toch slechts even tot beider oorsprong terug te gaan, om in den stroom die van de bergen vloeide het water dat den dorst der tong verslaat, en in het water dat uit den oceaan aangolde, het water dat den dorst der tong verscherpt en verergert te onderscheiden. En zoo nu ook is het hier. Hoezeer ook een getemperd kind der wereld en een nog omholsterd kind van God u soms in verwarring brengen en u een oogenblik het onderscheid bijster doen worden, toch heeft ge langs den stengel van beider leven slechts op elk wortel terug te gaan, om terstond te ontwaren, dat beider wortel geheel uiteenloopt, de wortel van het kind van God opkomende in de genade en de wortel van het kind der wereld nog uit zijn eigen ik.

De omholstering van het zaad Gods nu latende liggen, en ons voorslaand alleen tot de »stempering der zonde door de gemeene gratie» bepalende, dient er thans nadruk op te worden gelegd, dat verkeerd doet en mis gaat, wie waant, dat deze tempering der zonde gelijkmatig bij allen zou toegaan. Integendeel, gelijk er een eendeloze verscheidenheid in graad is op het terrein der particuliere genade, zoo ook is er een onmetelijk verschil in de werking der gemeene gratie. De koningin van Scheba die naar Jeruzalem trekt, om de wijsheid van Salomo te hooren, en Kabsake die op Sions muren den God Israels komt hooren, doen dit verschil duidelijk uitkomen. En ook in het heden ertgen ons van den éénen kant dierlijke zinnelijkheid, brutale trots, misdadige gemeenheid, en trekt anderzijds onder de kinderen der wereld edele zin en hoog bedoelen ons, vaak tot beschamens toe, aan. Dat de Heilige Schrift deze gemeene gratie zoo en niet anders bedoelt, toont de vergelijking van Rom. 1 en 3 met 2 duidelijk. In Rom. 1 heet het van de heidenen, dat God ze overgegeven heeft in een verkeerd zin, en dat ze op het diepst tot in onnatuurlijke en tegennatuurlijke zonden verzonken zijn, en in Rom. 3, dat ze allen de heerlijkheid Gods derven, zoodat er niet één is die goed doet; terwijl daarentegen Rom. 2 spreekt van de heidenen die doen wat de wet Gods, die in hun hart geprint staat, wil.

Die uiteenlopende werking der gemeene gratie moet uit dien hoofde kortelijk verklaard worden. Nooit is er, gelijk vanzelf spreekt, bij de gemeene gratie sprake van de werking van een zuiver, volkomen of zaligmakend goed. Zulk goed moet opspruiten uit echt geloof, volkomen conform de geestelijke strekking van Gods wet zijn, en niets dan Gods eer bedoelen, en hiervan is uiteraard bij een zondaar, buiten wedergeboorte, geen sprake. Tot de zaligheid leidende is er in den gevallen mensch, ook onder de sterkste inwerking der gemeene gratie, eenvoudig niets. In dien zin zijn alle zondaren saam »onnut geworden», is er niemand die goed doet, ook niet tot één toe. Dit sta, ter voorkoming van misvatting, duidelijk op den voorgrond. Nooit heeft de gemeene gratie een andere uitwerking, dan dat ze de zelfvermijding door de zonde tijdelijk tempt en tegenhoudt.

Maar onder dit voorbehoud, staat dan toch vast, dat de tempering niet bij allen gelijk is, noch ook bij een legelijk gelijk in elk oogenblik. Allerwegen bespeurt ge hoe, onder de lieden der wereld de één matig, ingetogen, rechtschapen, en daaren-

tegen de ander broodtronken, verdraaid van hart en laag in zijn handeligen is. Bij soorten verschillen ze, want er zijn niet enkel edelen en rechtschapenen, die tegen de lage en gemeene naturen overstaan, maar tusschen die beide uitersten vindt ge een reeks van eendeloos ongemerkt overgangen.

Hierbij is er nu op te letten, dat ook in den zondigen toestand en onder de gemeene gratie de oorspronkelijke scheppingsordinaantie doorgaat. De scheppingsordinaantie toch leert klaarkijk, dat de kinderen der menschen niet eenvormig door God voorbeschikt waren. Wel is aller natuur, in zoverre ze mensch zijn, één, maar voor het overige zijn er zoomin twee gelijke menschen als er twee volmaakte gelijke bladeren zijn aan een boom. Alles vertoont schakeling, tintverschil, verschil in aanleg en inborst, talent en gaven. Het sterkst loopt man en vrouw uiteen, maar ook in elke sekse zijn de variatiën nameloos, zelfs afgezien nog van de verschillen in leeftijd, en de onderscheidingen in aller beroep en bedrijf. Bij den één meer wil, bij den ander meer denkkracht. De één meer begaafd voor de kunst, de ander voor het praktische leven. Sanguïsch van temperament de een, meer phlegmatisch of cholisch de ander. En daarbij komt dan nog het machtig verschil in grond en aanleg. Men spreekt wel eens van eerste, tweede en derde klasse-menschen, en in het algemeen gaat dit ook door, maar om het juist te nemen, zoudt ge van den man, die keien stukdoopt aan den weg, tot geesten zoo uitnemend als Plato of Calvijn, een geheele schaal van klassen onderscheiden moeten.

Deze variatie nu wordt door de gemeene gratie niet geschapen, noch ook te niet gedaan, maar ze werkt zeer onderscheidenlijk, al naar gelang ze zich openbaart in een mensch van zeer kleine of op een mensch van zeer grootschen aanleg. Wat uit de schepping komt, gaat door de zonde niet te niet, maar heeft invloed op den vorm dien de zonde aanneemt. Een man en vrouw, als zondaar en zondaresse genomen, zijn niet eender. Een zondaresse is een schakeering van den zondaar. En zoo nu ook zal, krachtens verschil in aanleg en schepping, de zonde een anderen vorm aannemen en een ander verloop hebben in den man van één dan in den man van drie of vijf talenten; anders zich openbaren in den sanguïschen dan in den cholischen en phlegmatischen mensch; anders uitkomen in den man van wiskracht dan in den man van denkkracht; kortom, in al de verschillen van mensch met mensch ingaande, zich krachtens die verschillen in telkens gewijzigden vorm voordoen.

De harp waarop de gemeene gratie speelt, is alzoo niet een harp met snaaren van gelijke dikte en lengte, maar alle snaaren erop verschillen. Dat is het eerste onderscheid. Maar door dit eerste onderscheid kruist zich een tweede onderscheid, er van afhangende, of de snaaren sterker of zwakker worden aangegrepen, korter of langer worden vastgehouden. Zoo kunnen er twee menschen zijn, die krachtens scheppingsordinaantie beide den hoogsten aanleg en rijk genie bezitten; en dat toch de gemeene gratie op elk van hen zoo geheel verschillend werkt, dat de een juist krachtens zijn groot talent een aardsdeugniet, een gevelede duivel wordt, terwijl de ander door den adel van zijn woord en de hoogheid van zijn streven een zegen voor ons geslacht kan worden. Of om het op kleiner schaal te nemen, er kunnen in eenzelfde groote stad twee mannen zijn, beiden begaafd met moed en vindingrijkheid, maar zoo dat de een beide aanwendt, om door stoute lubraak de stad te verontrusten, en dat de ander, die zijn even-

knis is, ditzelfde talent aanwendt, om den inbreker op het spoor te komen en te vatten. Een kundig politiecommissaris en een berucht inbreker zullen steeds sterke verwantschap in aanleg vertoonen.

De vrijmacht Gods is alzoo ook in de gemeene gratie onmiskenbaar. Als de een door deze gemeene gratie gedragen een verschijning als die van Plato of Cicero mag wezen, terwijl de ander als een Kain of Judas uitkomt, is dit niet uit de meerdere uitnemendheid des eersten te verklaren, maar alleen uit Gods bestel. Hij, onze God, is het, die vrijmachtig wel op allen zijn gemeene gratie doet werken (zonder die gemeene gratie toch zou een zondaar terstond verdaan worden), maar die naar zijn ook ten deze ondoorgaandelijk bestel, de scheppingsgaven in den één edele vrucht doet dragen, en diezelfde scheppingsgaven in den ander laat verkeeren in instrumenten der boosheid. Het is op die wijze dat enerzijds de uitnemendheid dier scheppingsgave, Gode tot eere en der menschheid tot zegen, uitkomt, en dat anderzijds het schrikkelijk karakter der zonde in levenden lijve gepreëkt wordt.

Op gelijke manier verschilt de gemeene gratie niet alleen in haar werking op persoon en persoon, maar ook in haar uiteenlopende werking op volk en volk. Stellig staat ook dit in verband met de scheppingsgaven die aan het ééne volk zus, aan het andere zoo, aan het één meer en aan het andere minder geschoonken zijn. De aanleg van de Babyloniërs stond hoog boven dien der Elamieten. De Grieken wonnen het van de Syriërs. De Romeinen van die van Carthago. En ook nu, welk onmetelijk verschil niet tusschen de Vereenigde Staten en Peru, tusschen Engeland en Portugal, tusschen de Fransen en de Duitschers. Geheel natuurlijk dus dat dit verschil in scheppingsaanleg ook in de zonde uitkomt, en even natuurlijk, dat de gemeene gratie, in verband met dit oorspronkelijk verschil tusschen natie en natie, zeer onderscheidenlijk in de verschillende volken werkt. Ongetwijfeld werkt er, tot zelfs onder de woeste Negerlieden, nog gemeene gratie, maar toch hoe zwak niet, als men hun leven vergeelijkt met de werking der gemeene gratie onder de Europeesche volken. In hoever dit met diepe volkszonden in het verleden samenhang, laten we nu rusten. We stellen slechts vast, dat de gemeene gratie niet alleen op de enkele personen, maar ook op de volken werkt, en dat haar werking op de enkele personen door haar werking op heel het volk wordt beheerscht.

Ditzelfde gaat ook door bij die kleine verbonden, die we stammen, geslachten, familien en gezinnen noemen. Geen twijfel toch of de stam van Juda ontving sterker werking van de gemeene gratie dan de stam van Dan, een geslacht als dat van Oranje meer dan van menig ander vorstehuis, en zoo weet elk lid de familie in zijn omgeving wel te noemen, waar, ook afgezien van feitelijke bekeering, een hooger, nobeler levenstoon heerscht, scherp afstekend tegen een andere familie, die schier geen werking noch invloed ten goede van zich doet uitgaan. En zoo ook, wie veel gezinnen kent, weet zeer wel, dat er in elk gezin zekere geest heerscht, en dat die geest in het ééne gezin u aantrekt, in het andere koud laat, en in het derde u afstoot. En ook deze verschillen nu hangen zeer zeker evenzoo samen met verschil in de scheppingsordinaantie over zulke gezinnen, maar toch niet minder met het verschil in de werking van de gemeene gratie. Ook buiten alle geloofsleven wordt in het burgerlijke en natuurlijke de ééne familie door een hoogere kracht gedragen dan de andere.

Van het verschil in tijden moet hetzelfde gezegd. Men spreekt van den geest eener eeuw, en wie den geest van de eeuw der Reformatie met dien van de eeuw der Fransche revolutie, of ook den geest van deze vorige eeuw met dien van onze negentiende eeuw vergelijkt, voelt terstond dat dit verschil tusschen eeuw en eeuw metterdaad wezenlijk is. Tot op zekere hoogte is een ieder kind van zijn tijd, d. w. z. dat de geest der eeuw op onze geest invloed oefent. Wat ons thans hoofd en hart vervult, zou in de eeuw der Reformatie niet zoo bij ons zijn opgekomen, en wat toen de geesten dreef laat thans de menschheid koud. Die tijdgeest, die geest der eeuw, heeft alzoo wel tergeve invloed, zoowel op de geest der volken, geslachten en familien, als op den geest van de enkele personen. En ook dit verschil in geest nu tusschen eeuw en eeuw staat weer in rechtstreeksch verband met de verschillende werking der gemeene gratie, naar gelang het Gode belieft, de ééne neiging van onze natie of wel de andere, meer of minder, aan de doodelijke werking der zonde over te laten, of wel ze krachtig daaraan te onttrekken.

Toch worde dit weer niet zoo verstaan, alsof de Goddelijke vrijmacht ten deze met wilkeur gelijklopend zou zijn. Het is niet alzoo, dat God in zijn gemeene gratie een spel met de menschheid drijft, gelijk de knaap met den vogel op de kruik het gebonden dier, louter naar gril, nu eens laat uitvliegen en dan weer inhaalt. Dit ware rekenen buiten de Voorzienigheid Gods. Dit Voorzienig bestel toch vloet uit het raadsbesluit, en dit raadsbesluit is over »de wereld met de inwoners die er in zijn», niet voorgekomen als een weerhaan die eendeloos om zijn stang schommelt, maar als een plant die een bepaald proces van ontwikkeling moet doorloopen, of wilt ge als een reiziger die langs een aangewezen pad af gaat op een aangewezen doel. Er is plan in de historie van ons menschelijk geslacht. Er wordt in die historie naar vast bestek een monumentaal gebouw opgetrokken. Al de deelen passen en sluiten ineen. Het is niet een eendeloze herhaling van hetzelfde maar een gestadige voortgang. Er loopt door alles één gouden draad, waaraan steeds wordt voortgeponnen. Het is één schitterend borduurwerk, oogenschenlijk slechts uit losse doorengewoelde steken bestaande, maar als ge het omkeert ziet ge aan de keerzij de figuur, de teekening, die door deze ontelbare steken allengs voltooid wordt.

Alzoo is de gang der gemeene gratie aan het Voorzienig bestel, dat uit het raadsbesluit voortvloeit, gebonden, en er door bepaald. Het is niet een spel met penseel en palet, om nu eens aan te dikken, en dan weer te verflauwen, maar wat het penseel van het palet neemt, en de wijze waarop het schildert op het doek, wordt beheerscht door een leidende gedachte. Er is in dit alles stuur en richting, beleid en voortgang. De gemeene gratie gaat uit, om waar de zonde de ontluiking van ons menschelijk geslacht en zijn loop in de historie zou hebben tegengehouden en vernietigd, die ontwikkeling toch, satan te spijt, door te zetten. In weerwil van de wijzigingen die door de zonde in kwamen, gaat toch het groote plan Gods door. Zijn menschheid komt; die menschheid krijgt haar historie; in die historie doorloopt ze een proces; dat proces moet ontplooiën wat scheppingsordinaantie in den knop verborg; en de gemeene gratie is het heilig instrument waardoor God dit proces, in weerwil van de zonde, aldus volendt.

En dit nu is het aanbiddelijke in dit werk Gods door de gemeene gratie, dat haar werking op de enkele personen, in hun verschillende leeftijden, en de werking dier

De Martelaren van Schotland.

CCXXXVII.

ROBERT LAMB, JAMES HUNTER, HILLEN STICKE.

Zeven jaren zijn sinds den dood van Patricius Hamilton verlopen, eer Li Schotland weer het bloed der martelaren vloeide. In den jare 1537 zijn vijf geloovigen tegelijk verbrand te Edinburg. Het waren twee Dominikaner-monniken, John Kilow en Beverades, twee priesters, Thomas Forret en Duncan Symson, en een edelman, Robert Foster. Hunne vervolgers waren de aartsbisschop en kardinaal David Beaton, de bittere vijand der reformatie in Schotland, George Crughton, bisschop van Dundee en enkele andere geestelijken.

Twee jaren later zijn er weer 5 martelaren verbrand om des geloofs wille, terwijl verscheidene verbannen zijn. Een gevangene, met name Buchanan, reddde zich door een raam van zijne kamer, terwijl zijne bewakers sliepen. Dit alles geschiedde 7 & 8 maanden na het huwelijk van koning

Jacobus V met Maria de Guise, eene Fransche prinses, wie de haat tegen de zuivere waarheid in het bloed zat. Weer verlieten er 7 jaren — tot 1546 — eer het den Boezen geest der vervolging gelukte nieuwe slachtoffers te maken.

Te St. John's Town of Perth, de oude hoofdstad van Schotland aan de Tay, leefden in bovengenoemd jaar vier aamienlijke kooplieden, met name Robert Lamb, James Hunter, James Rascheron en William Anderson. Hun handel bracht hen in aanraking met Deutsche kooplieden, die in Perth kwamen. Deze waren voorstanders van de zuivere leer der waarheid, die hun spraken van de dingen, welke in hun vaderland plaats gegrepen hadden door de reformatie. Met den Bijbel maakten ze hen ook bekend. En het duurde ook niet lang, of onze vier kooplieden hadden open ooren en open harten voor het Evangelie van Jezus Christus. Naarmate zij toenamen in kennis van de waarheid Gods, voelden zij meer de trekking der genade.

Op zekeren dag bevonden zij zich onder de prediking van eenen geestelijken, die verscheidene lasteringen uitbraakte tegen de zuivere leer. Niet onduidelijk gaven zij hunnen afkeer te kennen van zulk eene taal. De monnik merkte dit, en daar hij al sinds lang gewijfeld had aan hunne rechtzinnigheid, hield hij hen in betoog. Nauwelijks was de preek afgelopen, of hij sprak hen ruw aan en verzocht hen vriendelijk hem vrijmoedelijk te zeggen, wat hun in zijne

rede had mishaagd. Een der kooplieden, verontwaardigd over de onbeschaamdheid van den lasteraar, antwoordde hem: »Wij hebben ons aan uwe rede niet willen storen, doch wij bidden u in het vervolg ons de waarheid des Evangelies zuiver uiteen te zetten en ons niet op te houden met dingen, die daartegen indruisen!» De monnik werd rood van boosheid en schold ze uit voor ketteren.

Daarna ging hij ze aanklagen bij den aartsbisschop Beaton, den primaat van het koninkrijk. Deze liet hen voor zich komen, daar hij ze persoonlijk wilde spreken. Hij ondervroeg ze over hunne belijdenis. En toen hij merkte, dat zij niet schroomden voor hun geloof in den Zone Gods uit te komen, liet hij ze door den wereldlijken rechter veroordeelen en ophangen. Nauwelijks hadden de vrouwen dezer geloovigen vernomen, dat hunne echtgenooten veroordeeld waren, of zij dienden bij den aartsbisschop een verzoekschrift om gratie in. Zij vielen voor hem op de knieën en baden, dat men hare mannen zou laten leven. Zij werden niet alleen niet gehoord, maar zelfs gevangen genomen op grond van ketterische gevoelen. Een harer, met name Hillen Sticke, droeg in hare armen een klein kind. Zij werd beschuldigd oneerbiedig gesproken te hebben over de maagd Maria. Bij hare bevalling toch had men haar aangeraden de moedermaagd aan te roepen, doch zij had dit geweigerd, omdat er van deze geen hulpe te wachten was. »Maar oneerbiedig gesproken van Maria heb

ik niet», zeide zij. »Dit zou in strijd zijn met het Evangelie, dat mij leert, dat zij een begenadigde en gezegende onder de vrouwen was.»

Zij werd ter dood veroordeeld en terstond met de andere martelaren naar de strafplaats gebracht. Bewonderenswaardig was de geloofsmoed, dien zij, zwakke vrouwen, daar openbaarde. Zij richtte zich tot haren man, hem troostende en bemoedigende. Toen hij den ladder beklom, riep zij hem toe: »Vaarwel man, acht dezen schandelijken dood gering. Denkt er aan, dat Jezus Christus Gode gehoorzaam is geweest tot den dood des kruises en dat wij Hem hierin moeten navolgen. Dit woord moet ons dierbaar zijn: »Zoo wij met hem lijden, wij zullen ook met hem heerschen.» Wees ook verzekerd, dat wij straks samen zullen zijn bij onzen Heere en Zaligmaker!»

Niet minder opbeurend sprak de martelares tot de andere martelaren. Daarna stierven allen, in hunnen Koning en Heere gerust. De vrouw werd met haar kind verdrinken. Kortom daarna toonde God zijn rechtvaardig oordeel over den kardinaal Beaton, want hij werd in zijn kasteel vermoord. Intusschen bleven de vijanden der reformatie zinnen op nieuwe vervolgingen tegen hen, die het waagden Gods Woord boven »menschen woord te stellen.

De GAAY FORTMAN.